

ביאור הדף מסכת בבא בתרא דף ק"מ

לעיל התבאר במשנה שאם היו בירושה נכסים מרובים הדין הוא שהבנות יזונו והבנים ירשו את שאר הנכסים, ואם היו נכסים מועטים הבנות יזונו מהם והבנים לא יקבלו דבר.

ואומרת הגמרא שפשוט שאם בשעת הירושה היו הנכסים מרובים, ונתמעטו אחר כך, לא אומרים שהבנות יזונו מכל הנכסים שנשארו, אלא הבנים יורשים כי הם כבר זכו בנכסים.

ודנה הגמרא מה יהיה הדין אם היו הנכסים מועטים ולאחר מכן נתרבו, האם הבנים יטלו את העודף ממזונות הבנות כיון שברשום הנכסים התרבו, וממילא הרי זה כאילו ירשו נכסים מרובים, או שכיון שהיו בתחילה נכסים מועטים, הבנות זכו בנכסים וממילא הם נתרבו ברשותם ולא ברשות הבנים.

ואומרת הגמרא שמוכח מדברי רבי יוחנן שאף בזמן שיש נכסים מועטים הבנים לא מסתלקים מהנכסים לגמרי, ולכן אם הם התרבו הבנים מקבלים את חלקם.

שאמר רבי אסי בשם רבי יוחנן שהיכן שהאב הוריש נכסים מועטים, והיתומים קדמו ומכרו בנכסים המועטים, אפילו שמעיקר הדין הנכסים צריכים לבוא למזון הבנות ולא לבנים, מה שמכרו מכרו, ורואים שיש לבנים כח בנכסים אפילו בזמן שהבנות ניזונות מהם.

מביאה הגמרא שכאשר ישב רבי ירמיה לפני דרבי אבהו הוא שאל אותו האם כשיש נכסים מרובים שיש מהם יותר מכדי מזונות הבנות, אך צריך לתת מהם מזונות גם לאלמנתו של המת, האם אומרים שכיון שאם האלמנה תינשא לאחר לא יהיה לה זכות לקבל מזונות מהירושה, והיא אינה ממעטת מהנכסים, והבנים יורשים את כל מה שמעבר למזונות הבנות כדין נכסים מרובים, ואחר כך האלמנה ניזונת **יחד עמהם** מהנכסים הללו כל זמן שהיא זכאית למזונות.

או שכיון שהאלמנה דינה לזון מהנכסים, יש לה זכות בנכסים יותר מהבנים והדין יהיה שהיא זוכה במזונותיה עוד קודם לבנים, וממילא היא תזון מיתרת הנכסים שמעבר למזונות הבנות, והיא ממעטת את נכסי הירושה, וממילא והבנים ישאלו על הפתחים כדין אדם שהוריש נכסים מועטים, כי מזונות האלמנה מיעטו את הנכסים, ולא יקבלו מהירושה דבר.

והמשיך ושאל רבי ירמיה, שאף אם נמצא הוכחה לומר שהדין הוא שאין האלמנה ממעטת בנכסים, אלא ניזונת מהם יחד עם הבנים, האם כך יהיה הדין גם בבת אשתו, שהדין הוא שאדם שנשא אשה שיש לה בת, הוא מתחייב לזון את אותה הבת חמש שנים, בין אם תינשא ובין אם לא תינשא, ואם מת היא ניזונת מנכסי הירושה.

ושאל רבי ירמיה אם נאמר שאלמנה אינה ממעטת בנכסים, אלא ניזונת יחד עם הבנים, האם כך יהיה הדין גם בבת אשתו או לא, שמצד אחד אפשר לומר שבת אשתו זוכה במזונותיה מיד קודם לאחים, וממעטת בנכסים, כיון שהחיוב לזון אותה חמש שנים הוא חיוב קבוע, שאינו משתנה. אך הסתפק רבי ירמיה שאולי כיון שאם הבת תמות ממילא לא יהיה חיוב לתת לה מזונות, לכן אין זה חוב קבוע ואינה ממעטת בנכסים, אלא ניזונת יחד עם הבנים מהירושה.

עוד הסתפק רבי ירמיה אם נאמר שבת אשתו אינה ממעטת בנכסים כיון שאם היא מתה חוב המזונות בטל, האם חוב ממעט בנכסים או לא, וכלומר שאם כעת הנכסים מרובים אבל יש בעל חוב שהאב לוה ממנו קודם מיתתו, וכעת חייבים להשיב לו את החוב מנכסי הירושה. האם זה נחשב כאילו הבעל חוב כבר גבה את הנכסים, וממילא יש כאן רק נכסים מועטים והבנות יזונו מהם והבנים לא יקבלו דבר. או שכל זמן שהבעל חוב עוד לא גבה את חובו מהירושה, יש כאן נכסים מרובים, וממילא הבנים והבנות יזונו יחד מהנכסים, ולאחר שהבעל חוב יגבה את חובו וישארו רק מועטים הבנות יזונו מהם, ואם יהיה חסר יפסידו הבנות.

ויש שהציגו את הספקות של רבי ירמיה באופן הפוך, שקודם הסתפק רבי ירמיה האם בעל חוב ממעט מהנכסים, וידונו רק את המותר בנכסים חוץ מהחוב ויזונו ממנו הבנות, או שכיון שהוא עוד לא גבה את חובו יזונו אף הבנים ולאחר שגיבה הבנות יזונו לבדם מהמותר.

עמוד ב'

ואם נאמר שבעל חוב ממעט, הסתפק רבי ירמיה האם זה מפני שחובו קבוע שאפילו אם הוא מת החוב הולך ליורשיו, אבל בבת אשתו שאם היא תמות אין חיוב מזונות הדין הוא שהיא לא ממעטת בנכסים, או שאף היא ממעטת בנכסים כי אף חובה מוגדר כחוב קבוע.

ואם נאמר שמזונות בת אשתו ממעטים בנכסים הסתפק רבי ירמיה האם דווקא מזונות בת אשתו שהם קבועים לחמש שנים ממעטים בנכסים, או שאפילו מזונות אלמנתו שאינם קבועים כיון שאם היא תינשא לאחר לא יהיה לה זכות במזונות יותר הדין שאינם ממעטים, או שאפילו מזונות אלמנתו ממעטים בנכסים.

עוד שאל רבי ירמיה את רבי אבהו, באדם שמת והניח אלמנה ובת שהדין הוא שחייבים לזון אותם מנכסי הירושה, אלא שיש כאן רק כדי מזונות אחת מהם ולא שתיהם, מי מהם קודמת.

ואמר רבי אבהו לרבי ירמיה שישב למחרת ויראה האם תהיה לו תשובה לשאלותיו.

ולמחרת אמר לו רבי אבהו שיש לו תשובה לשאלתו האחרונה ששאל מי קודמת למזונות אלמנתו או ביתו, שאלמנתו קודמת. וכפי שאמר רבי אבא בשם רבי אסי שעשו אלמנה במקום בת, כבת במקום האחים היכן שהאב הוריש נכסים מועטים. וכפי שבנכסים מועטים הדין הוא שהבת ניזונת מהם והאחים ישאלו על הפתחים, אף אלמנה ובת, האלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים.

במשנה הובאה דעת אדמון שאמר וכי בשביל שאני זכר הפסדתי, ולכן הבנים והבנות יזונו יחד. ושואלת הגמרא מה מעלת הזכר יותר מהנקבה שיזכה במזונות. וניסה אביי לומר שכוונת אדמון הייתה שוכי בשביל שאני זכר וראוי אני לעסוק בתורה הפסדתי, אך דחה רבא את דבריו שלפי זה רק מי שעוסק בתורה יזון עם הבנות, ולא מי שאינו עוסק בתורה.

ולכן ביאר רבא שכוונת אדמון הייתה לומר וכי בשביל שאני זכר וראוי אני לירש בנכסים מרובין, שהרי אין הבת יורשת היכן שיש בן, הפסדתי בנכסים מועטים.

משנה. אדם שהניח בנים ובנות וטומטום שהוא ספק זכר ספק נקבה, בזמן שהנכסים מרובין הזכרים דוחין אותו אצל נקבות שיזון מהנכסים ולא יטול חלק בירושה, ואם הנכסים מועטים ואין חלק לבנים אלא רק מזונות לבנות הנקבות דוחות אותו אצל זכרים שכפי שהם אינם נוטלים חלק בירושה כך הוא לא יטול.

האומר אם תלד אשתי זכר יטול מנה, ילדה זכר יטול מנה, והאומר אם תלד אשתי נקבה תיטול מאתיים ילדה נקבה נוטלת מאתיים, ואם אמר אם תלד אשתי זכר יטול מנה אם נקבה מאתיים וילדה זכר ונקבה זכר נוטל מנה נקבה נוטלת מאתיים. ואם ילדה טומטום אינו נוטל. אך אם אמר כל מה שתלד אשתי יטול אף הטומטום יטול. ואם אין שם יורש אלא הטומטום יורש את הכל.

גמרא. במשנה התבאר שאם אדם הניח בנים ובנות וטומטום, אם יש נכסים מרובים הבנים דוחים את הטומטום שיטול כבנות רק מזונות, כיון שטומטום הוא ספק האם הוא זכר או נקבה, ולכן הוא נוטל לכל הפחות כנקבה. ושואלת הגמרא שהרי בהמשך דברי המשנה משמע שטומטום אינו זכר ואינו נקבה אלא בריה חדשה, וממילא אין לטומטום חלק לא כזכר ולא כנקבה, שהתבאר במשנה שאדם שאמר אם תלד אשתי זכר יטול מנה, ואם נקבה מאתיים וילדה אשתו טומטום אינו נוטל כלום. ורואים שאין דינו לא כזכר ולא כנקבה.

ותירץ אביי שבאמת כוונת המשנה גם בתחילת דבריה שדוחים אותו והבנים לבנות כדי שלא יטול מהירושה, אך גם מזונות אין לו, כי דינו שאינו לא כזכר ולא כנקבה.

אך דעת רבא שיש לו מזונות כי הטומטום הוא ספק האם הוא כבן או כבת ולכה"פ זוכה במזונות כבת, ומה שאמרה המשנה בסוף דבריה שאין הטומטום נוטל זה דעת רבן שמעון בן גמליאל שהוא סובר שטומטום אינו לא כזכר ולא כנקבה אלא בריה חדשה.

שהתבאר במשנה בתמורה שאדם שאמר על בהמתו שהייתה מעוברת, שאם היא תלד זכר יקרב עולה, ואם נקבה תקרב שלמים, שאם הבהמה ילדה טומטום ואנדרוגינוס אין קדושה חלה עליהן, כי אינם לא זכר ולא נקבה.

מקשה הגמרא על אביי ממה ששנינו בברייתא שטומטום יורש כבן וניזון כבת, ואמנם לדעת רבא מובן שכיון שטומטום הוא ספק זכר ספק נקבה, הוא יורש כפחות שבשניהם דהיינו יורש כבן בנכסים מועטים, וניזון כבת בנכסים מרובין. אך לדעת לאביי קשה שהברייתא אמרה שהטומטום ניזון כבת ולדעתו אינו מקבל לא כבן ולא כבת, כי הוא אינו זכר ולא נקבה.

ועונה הגמרא שכפי שלרבא מה שאמרה הברייתא יורש כבן, הכוונה שאם הנכסים מועטים הוא אינו יורש דבר, אלא דינו כבן שאינו יורש, כי אין נכסים כדי ירושה, כך לאביי גם ניזון כבת הכוונה שדוחים אותו הבנים לבנות אך אינו ניזון אפילו לא כבת.

